

Poštnina plačana v gotovini

pla- niški VESTNIK

LETO 1941

ŠTEV. 3

PLANINSKI VESTNIK, LJUBLJANA (Jugoslavija, Slovenija)

Izdaja in zalaga: SLOVENSKO PLANINSKO DRUŠTVO - OSREDNJE DRUŠTVO, LJUBLJANA

»PLANINSKI VESTNIK« izhaja 12 krat na leto in stane v tuzemstvu za vse leto 50 din, za inozemstvo 80 din. Naroča, plačuje, reklamira, inserira se pri upravi: Osrednje Slovensko planinsko društvo v Ljubljani.

Uredništvo: Glavni urednik dr. Josip Tomižek v Mariboru; njemu se pošiljajo rokopisi, poročila, sploh spisi za tisk besedila. — Za vsebino so odgovorni avtorji; njim se pridržava pravica ponatisa.

Odgovorni urednik: dr. Arnošt Brilej, Ljubljana.

Izdajatelj in uprava: Slovensko planinsko društvo - Osrednje društvo, Ljubljana. — V področje uprave spadajo vse gnotne zadeve (naročnina, honorarji, oglasi, računi), razvid naslovov, reklamacije.

Tiska Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani (njen predstavnik Jože Kramarič).

Vsebinska 3. številka: Emil Frelih: Nepozabna doživetja v planinah (str. 49). — Uroš Zupančič: Škrbina nad Hudimi policami (Forcella della Terra Rossa) in pristopi v snegu (str. 51). — Dr. P. Strmšek: Pri kamenarjih blizu izvira Sotle (str. 56). — Lojze Mušič: Slike in bajke izpod Smrekovca (str. 58). — Prvi zimski pristop na Frdmanne police s kranjskogorske strani (str. 61). — Brunon Rotter: Travnati vrh na Pohorju (str. 61). — Heric Stanko: Planinohodec v „Slovenskih goricah“ (str. 62). — Drovenik Branko: Prvikrat s kajakom po Kamniški Bistrici (str. 64). — Obzor in društvene vesti: F. S. Finžgar ob sedemdesetletnici (str. 66); — Stanko Aleksić: Planinski spomin tovarišu Hrvoju Jurcu (str. 67); Dimitrij Pantelejev: Planinata v blgarskata literatura (str. 69); Inozemske planinske revije v letu 1940 (str. 70); Alpinistični klub „Skala“ ob dvajsetletnici (str. 72); Električna za kočo na Smrekovcu (str. 72); Planinski plesi (str. 72); Dva planinska romana (str. 72).

Ako potrebujete

tiskovine, kataloge, ilustracije, prospekte in se ne morete odločiti, v kakšni tehniki naj se izdelajo, se blagovolite obrniti na

BAKROTISK
OFFSETTISK IN
LITOGRAFSKI TISK
KLISARNA
KNJIGOTISK IN
UMETNIŠKI TISK

Jugoslovansko tiskarno v Ljubljani

Brzjavni naslov: »Jugotiskarna Ljubljana«

Umetniški grafični zavod, v katerem so zastopane vse moderne grafične panoge. Vsa grafična dela se izvršujejo lepo, solidno in po zmerni ceni

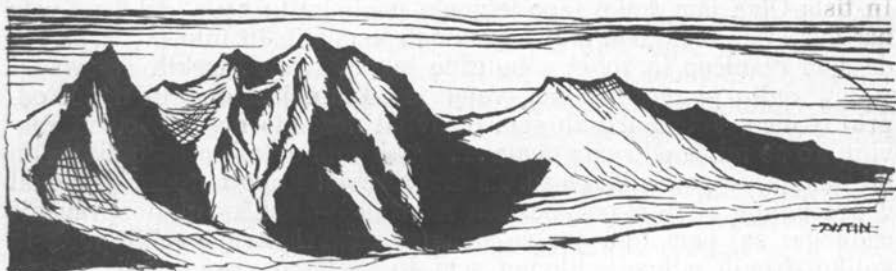
Planincem nudi

veležganjarna,
tvornica ruma
in likerja

najprimernejša okrepčila na izletih

E. JERAS IN DRUG
LJUBLJANA - TYRŠEVA CESTA ŠT. 33

TELEFON ŠT. 52-32

Emil Frelih:

Nepozabna doživetja v planinah

Pogosti jesenski nalivi so skoraj vsak dan padali na tla. Takšno vreme spravlja človeka v slabo voljo, v melanholijo, v stotere otožnosti. Dobro, da je soba zakurjena in radio v redu.

Legel sem na divan. Dežne kaplje so močno udarjale ob solzave šipe. Dasi je še popoldne, je v sobo že silil mrak. Iz peči je brleče pomežikaval plamen in skozi njena napol zaprta vratca trepetaje odseval na stropu. Sprostil sem se pustih misli in se predal brezdelju. Tako lenarjenje včasih prijetno dé človeku. Radio je igral menda na ploščah — plesno glasbo. Naveličal sem se je, zavrtel sem gumb. Po prasketanju postaj začujem znano melodijo: orkester in pevci so izvajali opero »Nižavo«. Naslajal sem se ob glasbi, ki me je vodila v svet planin. Spomnil sem se predstave v operi, spomnil kulis, ki so gledalcem pričarale lepoto planin. Še ovce, ki so nastopale na odru, so se zdele v teh naslikanih planinah tako žive, kakor bi se v resnici pasle po prostranih senožetih pod strmimi stenami. Melodije so me vodile še naprej: v resnični planinski svet. Pred očmi so mi vstajale nepozabne ture mojega križarjenja po planinah. Misli so se mi prebudile ob spominu na dogodek ob Triglavu, so splavale zopet na Kamniške z drugimi doživetji. Hlatal sem z njimi iz kraja v kraj, dve, tri leta nazaj, se ustavil na zadnjem izletu in se zopet približal prvim izletom v desetletje nazaj.

Z vrha Škrlatice sem v največjem nalivu dirjal preko Kriške stene v Krnico. Med bliskom in gromom so udarjale strele v skalovje, zrak je bil prenasičen elektrike, vsenaokrog je smrdelo po žveplu. Bil sem premočen do kože; s klobuka mi je teklo za vrat, ob oprijemih za skale mi je v potokih drla voda v rokave, s čevlji sem zajemal potoke. Po produ sem jo ucvrl proti koči, popil čaj in se posušil. Kako zabavno se mi je vse to zdelo! — Prvikrat sem šel na Triglav s tremi dekleti. Samo od Vrat do Staničeve koče smo hodili enajst ur. Izmučene so bile deklice, da sem jim nosil vse tri nahrbtnike: že na prvi turi sem se izkazal požrtvovalnega planinskega tovariša... V koči smo ostali ves drugi dan, da so se punce odpočile — pa bi kmalu še na vrh ne bili prišli! — Dalje: Paradižna juha z rižem v Visokih Tatrah je bila res imenitna! Slovak Pavle mi je še v kasnejšem pismu pisal o tej juhi. Pa se je nam res prilegla!

In tista Olga tam, kako lepo je znala pogledati! Škoda, da ji ne vem naslova. Ves izlet sem znova prehodil v mislih in bilo mi je, kakor da sem resnično in zopet v čudežno lepem svetu Visokih Tater.

V radiu je zaprasketalo, veter je od zunaj zaloputnil napol odprto oknico. V tem tresku sem doživiljal nezgodo na Jalovcu in Rjavini, ko se mi je odtrgala skala... Kako sem drčal po ozebniku! Dih mi zastaja, če pomislim na to. Pa moj tovariš! Kako nerodno je stopal v brezpetnih čevljih po snežišču navzdol — končno ni to prav nič čudnega: saj sem tudi jaz že dvakrat na Triglavu izgubil pete, in koliko drugih odlomljenih pet sem že srečaval med potjo! Vsakdo lahko tod izgubi peto...

V sobi je postalo svetleje. — Na jasnem nebu je veter podil ogromne rdeče, od zahajajočega solнца obžarjene oblake in jih je razprševal v majcene potujoče meglice. Na Marijino soho, stoječo na podstavku, odmaknjenem ne daleč od okna, se je razlila oranžno rdeča svetloba. Solnce je z zadnjimi žarki poljubljalo zemljo. — Tak in še veličastnejši je bil solnčni zahod na Triglavu in na Rjavini. Stene je goram ovijala vijoličasta koprena, s ponosnih vrhov je polagoma, a vidno, izginjal solnčni rdeči sij, kakor bi s čopičem polagal nanj modre, zelene barve ter se končno utopil v tajni, vijolični mrak. Prelestne barve! Le rumenobeli oblaki in rdeče meglice, ki so se jele ovijati okrog vrhov, so se odražale od barv v globinah tonečega solнца. Iz temnih dolin so skozi okna že brlele luči, a tu na vrhu je dan šele legal k počitku.

Tudi v sobi se je že zmračilo. Ogenj v peči je pojenjal, videla se je le svetloba iz radijske omarice. Smeje sem se spomnil zadnjega izleta na Triglav. Turistinja v naši družbi je šla prvikrat na Triglav. Nevajena hoje po gorah, je napisala na vrhu v knjigo: »Prvič in zadnjič na Triglavu.« Na ta račun je revica zvečer v koči prestala mnogo zbadljivk. Bog vedi, kakšen boj je ponoči bojevala v sebi; kajti zjutraj se je končno odločila, da se iz Aleksandrovega ponovno vzpne na vrh, kjer je izbrisala »zadnjič« in zapisala: »Prvič in drugič na Triglavu.«

Lani (1940) me je med turo od Jalovca do Triglava angina priklenila v posteljo. Več dni sem moral ostati v koči na Kredarici ter se pitati s čajem in z vročo limonado. Ko bi med turisti slučajno ne bilo zdravnika, bi jo nemara vkljub vročini in bolečinam v vratu popihal še naprej po vrhovih. Prijazni zdravnik ter oskrbnik kočice sta se močno trudila, da sem bil z vsem dobro postrežen in oskrbovan. Po petih dneh sem se mogel že odpraviti domov. Kako hudo mi je bilo, toliko časa ležati, ko je zunaj sijalo solnce! Zavidal sem ostalim, da so mogli brezskrbno hoditi na vrhove — jaz pa še na zrak nisem smel! Zadnji dan me je med potjo v dolino zajel močan snežni vihar, v dolini pa hud naliv. Pa sem k sreči prišel zdrav domov! Ne morem pozabiti tovarištva prijaznih turistin in turistov. Ko so zvedeli, da leži v koči bolan turist, so me obiskovali in zalagali z raznimi dobrotami. Prav res! Na planinah je pravo tovarištvo doma.

Mesec na nebu so od časa do časa zakrivali hitro se podeči oblaki. Svetel večer je dajal rožam na oknu ostre obrise, da so se v silhuetah odražale v že temno sobo. Jaz pa sem mislil na živobarvne cvetlice, rastoče med skalami...

Lazenje za planikami so mi najlepša doživetja. Nisem jih iskal, da bi jih trgal. Živo mi stopajo pred oči njih šopi, rastoči po razpokah visoko štrlečih skal, s katerih zazreš pod seboj široko globino. Prav na nevarnem robu so posejani najlepši cvetovi; komaj se dan zbudi, že se obračajo z roso pokrite očnice k mežikajočemu solncu. Kakor biseri se jim odtrgavajo rosne kapljice. Cvetovi se sprostijo, se zravnavajo in že se ponosno zibljejo njih stebelca v jutranjem vetru. Kako rad gledam te žametne, od solca obžarjene cvetove! Koliko mladih življenj pa je že pogubila taka zapeljiva cvetka!

O, včasih sem tudi jaz utrgal — in še utrgam — planiko ter jo povezal z modrino encijana in z rdečim rododendronom. — Takega šopka je bila vedno vesela moja skrbeča mati. Vesela, da sem se vrnil zdrav domov, vesela, da sem visoko v planinah mislil nanjo. Zdaj poromam s takim šopkom vsakikrat s planin k nji na grob...

Človeško življenje daje pestra doživetja. Če jih človek doživlja z dušo in s srcem, jih ne pozabi kmalu. Rad se jih spominja, pa naj so vesela ali žalostna, da so le združena z nečim lepim. Kdor pa zaživi s planinami, ne bo nikdar pozabil veličastja, ki ga je doživljal med stenami in na vrhovih. Skrivnostna sila ga vleče nazaj v gore, ki jim je stvarstvo vdihnilo tako mogočno in veličastno podobo. — Tajinstvena raznolikost velikanov, v njihovem okrilju posejane drobne cvetke, male ptice in silne ujede, divje kože in gamsi, rahle sapice in divji viharji, ki rušijo skale in prožijo lavine, vse to daje planinam svojstven čar. Človeka prevzame globoko spoštovanje, da se pobožno klanja pred to veličino stvarstva. Počuti se majhnega, vendar srečnega!

Uroš Župančič:

Škrbina nad Hudimi policami (Forcella della Terra Rossa) in pristopi v snegu

I.

Dvakrat je bilo takrat lepo, ko sva z Levom l. 1937. preplazala vzhodno steno Viša (Višnje gore — Jof Fuart — Košata gora). Preplezala sva težko steno in potrebna sva bila poštnega počitka. Privoščila sva si ga, ko sva izstopila iz stene na severni greben. Tam se je nama nudilo prijetno počivalo. Pred seboj sva gledala preko ogromnih Špranjskih prepadov in globeli proti zapadu na povsem novo podobo gora neizmerno pestrih oblik. V Špranji pod nama je kakor v mogočni skalni katedrali vladal prav »cerkveni« molk. Le gledala sva in spoštljivo molčala; pustila sva, da so govorile gore same. Molčé sem ogledoval ogromne, prepadne stene, čestokrat presekané s tesno med skale stisnjenimi sneženimi žlebovi. Strmel sem v grozotne škrbine v grebenih in strme tesni. Težko sem se poslovil od takega počivala.

Nestrpno sem čakal druge pomladi. Zgodaj sva z Gregorčkom odrinila tja, v oni svet, s posebnim namenom, da pobliže ogledam med stene stisnjeno in v višino pognano Škrbino nad Plazom (Brdo — Scharte), ki mi je od lanskega leta še posebno ostala v spominu

in željah. V Ovčji vasi sva izpraševala, kako je kaj s spanjem v Zajzeri ali celo v Špranji. Star možak je nama po domače povedal, da se za silo že prespi v neoskrbovani koči Mazzeni. Poceni bo, razvajena tudi nisva, da bi brez tople večerje in brez odej ne zaspala na trdih deskah — če je treba.

Še pred mrakom sva dosegla kočo. Med potjo sem opazoval Škrbino; strmo je kipela proti grebenu. Tovarišu nisem hotel povedati, kaj naju jutri čaka; saj sem sam dvomil v uspeh. Čemu vznemirjati prijatelja? Ko sva se udomačila v koči in zaužila skromno večerjo, sva posedela pred kočo. Od tam sem mu pokazal jutrišnjo pot in ga vprašal: »Ali greva?« — »Dobro, pa greval« je izgovoril in skomignil. Solnce je s poslednjimi žarki — preden je utonilo za zapadnimi gorami — obsijalo gore, da so bile videti ko dih z nežno rumeno zarjo. Polagoma je večer umiral v stenah, v Špranjo je naglo padal mrak in nastopila je velika samotnost. Preko sten so se pozneje neslišno naslonile megle. V kotu kočice sva si na trdih deskah izbrala ležišče in se pokrila z lastno obleko.

Preko noči se je vreme spreobrnilo. Po gorah se je priplazil hladen veter, ki je zmrazil tudi naju; zbudila sva se zarana. Sten so se držale megle in jih prikrivale, da žlebom in grapam ni bilo mogoče slediti do grebenskih škrbin. Vlažno je bilo, mračno in mirno. Naglo sva se pripravila na pot. Brez besedi sva obrnila hrbet Škrbini nad Plazom in usmerila korak prav v nasprotno smer, proti Škrbini Prednje Špranje (Forcella del Orso, 2122 m). Tu skozi sva hotela kar na slepo priti že kam, v kak nov svet. Bo pot vsaj mnogo lažja in manj tvegana ko ona, ki sva jo imela včeraj v načrtu. Povsod bova videla in doživela kaj novega; saj je tod okoli bilo nama itak še vse neznano. Razjuženi sneg, ki se ni niti preko noči strdil, sva gazila nekaj časa navzgor. Kmalu sva stopila na strjen, poledenel sneg, znak, da se bližava gorski tesni. Gosta megla ni dovoljevala širšega razgleda; le po hladu in večji vlagi sva čutila prisotnost bližnjih skal. Z višino so se približale z obeh strani tudi skale, strmina se je večala in sneg je postal primerno trd, da sva morala zbrati vso prisotnost. Kmalu, prekmalu sva zadihala nov zrak. Stopila sva v škrbino. Pred nama se je kazala položna prevala, napolnjena s snegom in z meglami. Na desni so se navzgor dvigale poličaste stene, na levi pa drnasto pobočje. Sklenila sva, da je bolje, če se drživa na levo. Tam nekje je Višnja gora in tam se spoznam vsaj za silo. Po travnatem pobočju so se vlačile megle, ki pa so se že jele trgati in padati preko robu v Špranjo.

Zdaj sva zasledila nadelano, a opuščeno in zanemarjeno stezo. V ključih je naju vodila navzgor. Čudno ugodna — kam naju pripelje? Pa se je kmalu končala v — strelskem zaklonu na robu stene! Tu v gorah sledovi vojne? Da! Žalosten spomin in opomin! Hitela sva dalje. Solnce je jelo vztrajno piti in sušiti megle. Pričel se je delati novi dan. Hodila sva po Kostrunovih špicah (Vetta dei Caproni, 2495 m) od kaverne do kaverne, od barake do barake preko stopnišč in mostič z žalostnimi mislimi na čas, ko so po teh robih, stenah in žlebovih bobnele granate in bevskali puškini streli. Takrat je moralo biti v teh gorah žalostno — dih smrti je vladal preko gora.

Poliški Špik s severa

Cudno — jaz sem si gore vedno predstavljal kot samo življenje, brez groze in nasilja, svobodne daleč nad sovraštvom, polne solnca in sreče! Oba sva si želela povsod naokoli miru, samo miru. Naj Bog da, da bi bilo tako!... Po vegastih stopnicah izza vojne sva sestopila v Škrbino Zadnje Špranje (Forcella del Mosé, 2271 m).

Ogledala sva si mogočnega Mojzesa, bila sva na razpotju. Na jugu je sijalo solnce, zelena pobočja so dihala novo rast. Pred nama sta se vzpenjala Turn nad Zadnjo Špranjo (Cima de lis Codis) in Višnja gora; a zvabila naju nista. Mikal naju je sneženi žleb, ki se je zgubljal nazaj v Špranjo. Naglo sva bila spodaj, vožnja po snegu je bila prijetna in vesela. Naglo je šlo navzdol. Z vriski sva se bližala dnu, ustavila sva se spodaj na razglednem mestu pod silnimi zapadnimi stenami Turna Špranje in Višnje gore, ki sta s prevesnimi stenami in z robmi visela nad nama. Na nasprotni strani, z ogromnimi pregradi vrhov Poliškega Špika, sva gledala tri Škrbine: Škrbino nad Plazom, Škrbino nad Cijanerico (Forca del Palone, 2242 m) in Škrbino nad Hudimi policami. Vse so žarele v žarkih pomladnega solnca, nudile drzno sliko ter vabile na poizkus. Obljubil sem jim, da ne bom čakal dolgo.

Nisva še čutila utrujenosti v mišicah, še se je nama hotelo v tem pomladnem dnevu videti in gledati gorski svet. Skozi tesen pod Mazzeni-kočo sva preko plazov sestopila prav v dno Špranje. Tu sva izstopila iz tokave po grušču na desno v žleb. V Škrbino Velikega Nabojša (1962 m) sva rinila po snegovih skozi tesni. Proti vrhu nama je solnce že zmehčalo sneg, pot je postala težja, strmina in solnce sta nama oznojila telo. Na vrhu sva počivala in uživala na vse strani razgled, nazaj preko Špranje, naprej v Okrešelj Žabniške Krnice.

V gorah okoli naju je kraljevala še prava zima, spredaj v predgorju pa so se Sv. Višarje pripravljale na pomladni praznik. V gozdovih in tratah je dihala pomlad, nabreklo popje je brstelo k novi rasti. Spodaj v Krnici med bolvani pri poslednjih lisah snega je čepela koča Pellarini. Gotovo je odprta; saj se čujejo glasovi. »Dobro bi bilo zaužiti kaj toplega!« Zdajci sta se dve progi zarisali v sneg in dva mladca sta se sedé odpeljala v Krnico. Že sva tik pred kočo. Za robom razpravljava, kako se bova s svojo borno laščino zmenila, da dobiva za mal denar obilno jed. Začudila sva se, ko nama ni bilo treba metati vkup tujih besedi. Z obiskovalci koč, ki je bila zaprta, smo se pomenili kar po domače, celo po ljubljansko. Pred kočo so namreč sedeli najini dobri znanci: dr. Brilej in dr. ing. Avčič z družbo. Tovariško so naju okrepčali, kajti imeli so vseh dobrot dovolj za dva lačna želodca. Veliko smo si imeli povedati; saj so to redki slučaji, da se v divnem pomladnem dnevu snidejo v daljni, odtujeni Krnici domači ljudje!

Pot vodi vsakega v svojo smer; oni krenejo na Nabojs in dalje, midva sva hotela priti še na Višarje. Preko Prašnikovega sedla pod Kamenim Lovcem sva jih dosegla, zvečer je naju vlak že peljal iz Trbiža proti domu. Dolga je bila pot tega dne, tura je bila pravo romanje preko Špranjskih Škrbin, videl sem mnogo, zapomnil si marsikaj — morda mi vse to pride kdaj še prav ...

Le teden dni sem v nemiru čakal doma. Prihodnjo soboto popoldne sem jo že — sam — mahal skozi Zajzero proti Špranji. Spodaj v dnu sem se odločil, da v Mazzenijevo ne grem prenočevat; kar gori pod stene, bliže k cilju, si grem poiskat primernega ležišča. Pripravil sem se za bivač v gorah. V tokavi sem usmeril korak proti tesni, od koder padajo plazovi s Škrbine nad Plazom. Prehod naravnost mi je zabranil skalni skok. Skale na levi so bile vlažne, gladke in algaste, preko alg se je cedila voda. Desne peči so bile preperele, presekane s špranjami in razčesane. Vstopil sem v plitek žleb; skozi njega morda obidem spodnji skalni skok in tako najdem cenejši in lažji prehod na gorenje snegove pod Škrbino samo. Domneva me ni varala. Uspel sem. Daleč pred mrakom sem prispel skozi rušje na snegove v Zibalih. Pod prevesno steno sem si poiskal mesto za bivač. Skromno sem povečerjal. Gore nasproti so gorele v žarkih solnce, ki je tonilo nekje za Poliškim Špikom.

Prezgodaj sem prišel na mesto prenočišča. Neugnanost, radovednost in želja, da vsaj malo pogledam v zasneženo, strmo tesen, mi ni dala miru. Naglo sem pospravil vse stvari: »Samo pogledat grem, kako je zgoraj.« Prav blizu se mi je zdel cilj. Nekje v notranjosti pa sem gojil na skrivaj misel: »Pridem, doklej pridem — morda skozi! Prenočevati na južni strani gora bo topleje!« — Predrzno sem vstopil v zasneženo drčo, globoka je bila, mestoma polledenela, tu in tam pa polna zapadnega kamenja. Vse skupaj se je vzpenjalo zelo strmo navzgor. Pogostoma je padalo kamenje z levih peči. Kljub silni strmini, kakršne še nisem doživel v snegu, me je gnalo v zagonu dalje. Postal sem drzen. Telo je delovalo razgreto. V sredi sem prišel do rdečega odloma v levi steni tik nad

seboj; od tod se je trgalo kamenje, dalje pred menoj ni bilo več kamenja v snegu, toda strmina se je večala od stopa do stopa. Previdno sem hitel z opraviлом, čimprej sem hotel izzvati odločitev. Rasla mi je vera v uspeh, sem in tja sem že začutil dih južnega vetra s Škrbine. Kar pozabil sem na bivak v Zibalih.

Tako zagnan v delo, sem sekal dalje; kar se mi v nastopajočem mraku iz skalne tesni pošastno pokaže navpična, temna, mokra skala kot zapreka. Prav isti čas je zmanjkalo tudi trdega in strmega snega za stop. Stal sem na robu temnega in globokega lijaka: zlizala ga je voda iz snega in je curljala preko prevesnega skalnega skoka. Prestopa ni bilo tvegati, preširoka je bila odprtina za razkorak in skala na nasprotni strani ni nudila ne stopa ne prijema. »Prepozen!« mi je sililo v glavo... Naglo je prihajal mrak. Ne visoko nad menoj pa se je tik nad skokom črtala v blede nebo Škrbina na grebenu. Domislil sem se, da so prvi plezalci prej v letu, ko je skok zadelan s snegom, tod preplezali; potem moram poiskati njih klin. Zaman sem ga iskal. Izplezal sem na polico v desno, toda hitro je zmanjkalo stopov in prijemov, sploh možnosti dalje. Moje sile so bile pre slabotne, postal sem čisto majhen. Spoznal sem, da je zapreka silnejša od sposobnosti, moči in volje. Vem, da je človek sam čestokrat gospodar svoje usode; tvegati preveč je pa greh. Ponižno sem klonil pred veličino in silo prirode. Sestopil sem.

Cestokrat sem se z veseljem spuščal ob cepinu po strmem snegu navzdol. Tu pa je bila strmina presilna. Zazrl sem se v globino, polno samega — zraka. Prav spodaj pa je tonila dolina v mraku. Sneg je zmrzoval, cepinu nisem zaupal, da bi se ob njem naglo in varno popeljal navzdol. Previdno korak za korakom sem sestopal. Počasi, prav počasi se mi nasproti dviga dolina. Navzdol je šlo gotovo počasneje ko ob pristopu. Še in še sem se oziral navzgor, pogledi so mi bili polni velikih želja... Prav spodaj sem pohitel, lovila me je noč. Že v pravi temi sem splezal skozi pristopni žleb na snegove spodnje tokave. Hitel sem proti Ovčji vasi. V gorah je postalo nemirno in skozi lesove je zavel veter od zapada. Sredi poti se je prvokrat zabliskalo za gorami. V Dunji in Reziiji je grmelo vedno pogosteje. Oblike gora so se odražale od ožarjenega neba v ozadju. Kmalu so pa oblaki, gnani po južnih vetrovih, zagrnili grebene, se stegovali preko njih in se na vrhovih gora podaljšali v dolge proge in nato pošastno padali po stenah. Za menoj je hrumela nevihta in se je razbesnevala. Zapadne in južne gore so žarele v bliskih. Nad Višnjo goro in Gamsovo Materjo je plaval mesec med hitečimi oblaki. Zob Male Špice je mirno prebadal nebo in spokojno čakal vihre z juga.

Malo pred vasjo so me dohitele prve kaplje. Bližnji senik mi je nudil dobro streho in gostoljubno prenočišče; prespal sem razburkano in deževno noč. Zavest, da sem utekel razburkani naravi, ki bi me kje zgoraj v tesneh Škrbine nad Plazom neusmiljeno pogazila, me je zazibala v sladak sen. Posrečeni umik mi je bil v večje zadovoljstvo nego borba s pobesnelimi elementi narave. Moj boj s Škrbino pa še ni bil dobojevan; ostalo je hrepenenje po — zmagi. (Konec prih.)

Pri kamenarjih blizu izvira Sotle

Dr. Jos. C. Oblak nam je v Plan. Vestniku (1940, 132) odkrival svet okoli izvira Sotle. Kot pravi turist se je naslajal na stezah in stezicah, si ogledoval pečine in zareze ter primerjal obrise hribovja z bogato zakladnico svojih spominov. Mi pa smo šli v istem svetu obiskat kamenarje, ki oblikujejo tako znamenite brusne kamne.¹

Tam, kjer se pričenja Maceljsko gorovje, kjer imamo slemenena Kostanjevec, Lipovec, Diplasec, Mali in Veliki Belinec, Jurjevec, pa Jabolčnikov vrh in Široki kamen, tam je Log; in Ložani delajo brusne kamne, jih vozijo v Dobovec na postajo, jih s posebnim žerjavom nalagajo na vagone in jih razpošiljajo v širni svet: v domače delavnice Maribor, Brod, Kragujevac, pa na Češko, v Italijo, Grčijo, Egipet in Levanto; kajti takih brusnih kamnov baje ni več v Evropi. Podobno sestavljen peščenec je še pač pri Sv. Bolfenku pri Majšpergu, a ima več žil; in v Bergamu v Italiji, ta je črn; in pa nekje na Bavarskem, ki je bolj krhek. Kakor ponovno, se moramo tudi tukaj vprašati: »Če je tako, zakaj pač ne slovi naš brusni kamen, kakor treba, in zakaj ne prinaša tistega blagostanja, kakor bi ga po vsem tem pač upravičeno pričakovali? Pravijo, da je huda konkurenca z umetnimi brusnimi kamni, ki jih izdelujejo v modelih s pomočjo cementa; da znajo drugje napraviti svojim izdelkom bolje ime, saj pri nas za to domačo obrt ne vedo niti najbližja mesta; gotovo pa je glavno: ker se vse delo vrši v razbitih in res težkih naših prilikah...

Strelec ima svoj kamnolom visoko v hribovju; tja se napotimo. Od daleč nas že pozdravljajo sive skale, tik pred kamnolomom pa uta s kovaško pečjo in z nakovalom, da si morejo kamenarji kar sami ostriti orodje.

Kamnolom je ves izrezan; kajti vse bruse je treba izklesati iz žive skale. Nekoč so tudi streljali, pa se jim zdi škoda kamenja, ki se brez koristi razleti in se vsa skala daleč naokoli razpoka. Sedaj rajši klešejo najprej od zgoraj v skalo, da dobe obod, ob primerni debelini pa klešejo pod kamen, od strani ga podbijejo z železnimi zagozdami, dokler se ves ne odlušči. Ko ga vzdignejo in podložijo s kamni, ga obdelujejo, da dobi popolnoma pravilno okroglo obliko, povsod enako debelino in na robih ostrino. Čim finejši je peščenec, tem boljši je brus; če se pokaže žila v kamnu, je že manj vreden, ker je ob žili trši in se ne izrablja enakomerno. Če se pa prikaže le najmanjša razpoka, je vse delo zastoj; komaj da porabijo kose še za kosnjake in osle. (Kosnjak je oglat, osla pa zaokrožen brusni kamen za domačo uporabo: za kose, srpe in nože.) Te delajo delavci doma, posebno v hudi zimi, ko ni mogoče delati v kamnolomu, zlasti pa otroci.

Gotovo je zanimivo, da so si omislili za izdelavo kosnjakov in osel že tudi stroje, medtem ko delajo večje bruse le z roko, tako da je delavec doma prav za prav industrijalec, podjetnik v velikem,

¹ Za mlinsko industrijo ta kamen ne velja, ker je premehek.

Foto Marijan Lipovšek

Triglav z Rožce

pa še vedno obrtnik. Poskusi s stroji na paro in z elektriko se baje niso obnesli, ker je pri premerih nad 1 meter sredobežna sila prevelika.

Delavci, ki obdelujejo ta kamen, pač vdihavajo kameni prah, ki se jim vgnezdi v pljuča, da ne žive dolgo: 40 do 50 let — in že se oglasi jetika... Izučeni, stalni delavci so »štancerji« (beseda iz nemške Steinmetzer); ti dobe plačo po obdelani ploskvi, medtem ko prodaja podjetnik kamenje po teži. Kako težko pa mora biti, tak kamen z več tisoč kilogrami prelagati in končno spravljati po strminah navzdol, si more predstavljati le tisti, ki je videl te »riže«,

*Delavci
pri delu
v kamno-
lomu*

ki jih obložijo s hlodi, da spuščajo po njih kamenje, ali kolovoze za posebno močno napravljene voze. Šele takrat, ko je brus natovorjen, je upravičeno upanje, da se spremeni v denar; kajti prej je še vedno stalna nevarnost, da se prelomi in je brez vrednosti.

Tudi za to našo odlično, pa tako zapuščeno obrt je trgovina — s sedanjimi omejitvami — prava nadloga: Saj je prišel pred leti industrijalec iz Budimpešte ter ponujal za kamen baje kar 30 tisočakov v gotovini, podjetnik jih pa ni smel sprejeti in je napotil industrijalca zopet v Budimpešto, da tam vplača znesek v pengih, ki bodo priromali čez pol leta preko narodne banke v povirje Sotle. Med tem naj industrijalec svojo industrijo ustavi in čaka na kamen, kamenar pa na denar... Seveda tega Madžar ni napravil, ampak si je pomagal kako drugače; naši kamenarji so pa ostali brez dela...

Poleg kamenarjev so ob viru Sotle tudi še ogljarji, ki žgo oglje za kovače tam od Pregrade in Krapine pa tja do Boča in Rudence; kajti oglje žgo samo tam, kjer je pretežko odvažati les zaradi slabih stez; oglje pa je za polovico lažje. Poleg tega je ogljarstvo za kamenarje postranski zaslužek. Ko zažge svojo kopo, jo pokrije z zemljo ter odpre potrebno število lukenj, da les tli, ne da bi gorel, je opravil svoje delo in lahko gre v kamnolom... Ko se neha kaditi, je oglje gotovo; treba je kopo raztrgati in oglje razprodati...

Tako si služijo kruh tam pri Sv. Roku ob Sotli, zraven pa molijo k svojemu svetniku: »Sveti Rok, bodi varuh mojih rok in nog!«

Slike in bajke izpod Smrekovca

Samo v Zaloko je izpeljana cesta, a iz Zaloke je ni. Tako se ti zdi, ko se znajdeš v mirnem kotu med Smrekovcem in pogoltno planino Golti. Trda je zima v Zaloki. Meter debelo snega je nekaj navadnega. V zimskih dneh se pokaže Zaločanom solnce komaj za eno uro. Zaločani vseeno živijo tudi pozimi. Nič jih ne premoti. Po svoje živijo naprej, prirodi prav blizu. Zato pa jih tarejo druge skrbi.

Pot v visoki dol Zaloke se vije med svetlimi apnenčevimi stenami ob penečih se bistrih potokih, ob Hudem potoku in Ljubijo. Kdo bi jima mogel dati lepše ime kakor naši praslovenski gorjanci? Vprašaj za gore, za potoke, za kraje. Vsako ime je lepotni sijaj, žar, porojen iz vekovne ljubezni in bolečine. O, da bi Slovence ta mladi rod, ki raste in zahteva, ogrel za slovensko skupnost, tako pristno, ko je pristen kmečki kruh!

Stok obeh potokov v Ljubijski tesni je lepši od njiju izvirkov, čeprav je izvir Ljubije košček intimnega Krasa. Ves nemir mine človeka, ko mimo svetlomodikastih skal, mimo zlatozelenih macesnovih vrhov, mimo večno mladega zelenja bukovja in smrečja gleda skozi visoka okna v sinje nebo. Solnce ne vidiš, čuti se pa moč njegove svetlobe, ki je — razlita čez nebo — prevzela vso mrtvo in živo prirodo v tej tesni. Poskočno hite vode čez pečine, višje za ovinkom šumé močnejše. Visoko nad nami pa je sinja lisa neba, sam mir božji. Da mi je biti orel, splaval bi visoko, visoko. A bi se gotovo zopet povrnil. —

Ne daleč od Zaloke je velika kmetija. Pred leti je tamkaj umrl mladi gospodar. Več let je ležal ko prikovan na postelj. Zdravnik je zmajeval z glavo, domači niso vedeli, kako bi pomagali. Vedeli so le to, da pojde gospodarstvo v nič, pa so na vse pretege odvažali les iz gozda. Za koga in zakaj? Pravičen opazovalec to lahko razume.

Rajniki se je rad izkazal gospoda, pravijo. Plačeval je za pijačo, kadar je le prišel v Mozirje. Močno vinjen se je vračal proti domu. Nekajkrat je padel v mrzlo Ljubijo in ni se mu nič kaj mudilo iz vode. Močan mladenič se rad poigra tudi s svojim zdravjem.

Tako je nekega dne legel naš stasiti France v najlepših svojih letih in pošast bolezen ga ni več izpustila. Počasi je umiralo njegovo telo, prav tako ko težko ranjeno drevo v gozdu. Kaj vse so poizkusili za njegovo zdravje! Babje vešče so mu dajale zdravila. Pa kakšna? Nekoč sem našel na njegovem oknu čudne steklenice z umazano tekočino. Na vprašanje, kaj je v njih, utrujeno obrača brezizrazne, motne oči k oknu in spregovori trpeče počasi: »Tam notri je voda, a v njej so segnili deževniki-črvi. S tem so me mazali po hrbtu. Pa nisem zdržal.« Bolnik je utihnil. Smrad v izbi je postajal neznosen. Iskal sem besede, ki bi bila za slovo najprimernejša. Pogodil sem. Ko sem odpiral vrata, se je lahno nasmehnil.

Kako leto pred njegovo smrtjo, tako so mi pravili, je našel pot k hiši nekak menih. Dejal je ljudem: »Dali ga bomo v krušno peč. Samo vročina bo potegnila bolezen iz telesa. Telo se peče, duša pa

Koča na Smrekovcu

ostane.« In res, z loparjem so ga potiskali v široko peč. V veliki sobi pa je bila tovarišija in vsi so zalivali dobri volji z moštom-hruševcem. Pri tem so se spogledovali, kakor bi klicali duhove. Na bolnika so pa čisto pozabili. »Jojmene, kaj pa France?« se zdajci spomni ženska. Vsi hkrati planejo pokonci in že vlečejo žrtev iz peči. Sopel je in vroč pot ga je oblival. Meniha pa je vzela še ista noč.

*

Pod samim vrhom Smrekovca se vije skoraj ravna »Laška cesta« v sedlo »Kramarco«. Zgradili so jo Lahi, da so spravili v promet oglje, ki so ga kuhali pod Smrekovcem in na Goltéh. Bukovja je ostalo okrog Smrekovca le še nekaj za spomin.

Iz temnih smrekovih gozdov se dviga kopasti travnati vrh Smrekovca. Pravkar mu je veter, ki je močno pritiskal izza ponosno nazobčanega grebena Raduhe, posadil visoko kučmo — gromadni oblak — na plešasto teme. »Glejte,« sem dejal budnemu spremljevalcu, »zdajle se zamislite v davne čase nazaj, ko so nastajali ti vrhovi, te lepo oblikovane kope s stasitimi in mogočnimi podstavki: Smrekovec je najizrazitejši ugasli ognjenik na Slovenskem!«

Prasketajoče se kruši pod okovankami razpadajoči rženec (tako imenujejo tu granit). Vzpenjava se med nizkim jelšjem k poseki, da vidiva, kako je uspela lanska setev smrekovega semena. Prav od blizu je slišati čudne glasove, podobne otroškemu vekanju. Kaj vidiva: očka gams, nepoboljšljiv starec, ne pusti v miru mladiča. Vanj se zaletava, mu grozi. Mladič v smrtnem strahu trepeče, bevška, cvili in se postavlja v bran. Na tleh je polno dlake. Starec je nasilen. Lovec pod Smrekovcem pa ima že na piki tega samodržca.

Požiganje frat, »novine« (požari), zgrade pašnikov in gozdov, to so posebnosti planinskih kmetij, posebno v Savinjskih in Koroških planinah. S strmine pod nami se še kadi, vsa gora je odeta v dušljiv dim. Fantastično štrle iz lahnega dima gola rogovilasta bukovina brezova drevesa, ki jih puste na novini neposekana. S časom popadajo drugo za drugim v viharjih in snežnih metežih. Novine zasejejo z ržo, ki prva leta na prenasičeni gnojni gozdni zemlji bogato obrodi. Gozdar gleda zaskrbljen. Ne more se sprijazniti s pustošenjem zemljišča: Smrekovec naj bo vreden svojega imena! Toda kmetje in delavci preradi »vlečejo žgance iz pekla«. Glej ga: ves izmučen spravlja snope. Solnce pripeka neznansko na tej strmini in znojne kaplje se možu leskečejo na rdečih polnih licih. A čiste planinske oči se iskré od zadovoljnosti.

Gozdni hlad naju objame, ko zavijeva proti sedlu Kramarci. Vleče stalen veter. Tu sva na pravem mostu, ki veže dvoje svetov silne romantike. Na senčno stran so topoljške Bele vode, na senčno pa gozdovje koroške Črne. Nič se ne čudim, da je postal moj sicer vedri spremljevalec naenkrat zgovoren.

»Povedal bom, kaj se je pred mnogimi, mnogimi leti zgodilo v Črni, v tistih časih, ko so k nam še zahajali Kurenti.« Malce nerodno se je pripravljaj na povest, a trdil je, da je kar resnična. Tale namreč:

»V Črno je prišel nov kaplan. Bil je nekaj posebnega. Kmetje in pastirji s planin so drli v cerkev. Najraje so poslušali njegove pridige. Mladi kaplan, ki je stanoval precej zapuščen, daleč proč od župnišča, pa je zašel na stranska pota. Tako so pravili.

Tisti čas je ležal v nizki kočici nad Črno težko bolan knap, ki se ni hotel spovedati. Kaplan je neutrudljivo hodil k njemu prav vsak večer. Prigovarjal mu je, toda vse zaman. Bolnik je umrl. Kaplan je dejal: 'Tega bo hudič odnesel v pekel pred vašimi očmi.' In odšel je. Vsi žalujoči so se zbrali okrog mrliča. V tem stopi v zatohlo izbo popotni tesač s sekiro na rami. Vsi so še mislili o hudiču. Zato ni čuda, da so se razmršenega gozdnega moža kar prestrašili. Tesač vidi, da nekdo leži na parah. Poklekne in takoj zopet vstane. 'Nič se ne bojte,' pravi in še pokropi rajnkega. Zdajci pa strašno zarožlja v veži. Naravnost k mrliču prilomasti — hudič, grozen za pogled. Bil je že mrak. Vsem zastane sapa in kakor odreveneli se komaj poberó iz izbe. Samo tesač je ostal trdno na svojem mestu. Hudič mu reče hitro polglasno: 'Pomagaj mi, fant, da ponesem tega mrliča iz sobe!' Že ga vlačí na rame. Kar zavpije tesač na ves glas: 'Povej mi zdaj ti, ali si res hudič!' In nič ne čaka. Kar zavihiti mu sekiro naravnost po glavi. 'Hudič' se zgrudi. Nanj pade mrlič...

Ljudje slišijo hrušč, pridrve v sobo in kaj vidijo? V krvi leži sam — 'hudič'. S strahom ga obstopijo in z izbuljenimi očmi strme vanj. Potem pa se eden izmed njih ojunáči in strga krinko z obraza. Glej, v hudiča se je preoblekel sam — kaplan. — —

Tu se neha ta zgodba iz starih časov. Pravijo, da je resnična. — Nič se danes ne ve, kakšne smrti je umrl kaplan. Čudni tesač pa je izginil še tisto noč. Kam? Tega nihče ne ve...

Prvi zimski pristop na Frdamane police s kranjskogorske strani

Od pastirske bajte v Krnici v grapo proti Špiku (levo od znamenovane poti). Preko kratkega zasneženega skoka vstop v grapo. Po njej vkreber do drugega ca 12 m visokega skoka. Prehod levo pod prevesno, algasto steno zopet v položnejšo grapo. Po njej navzgor do razcepa. Vstop v levo grapo med Frdamanimi policami in Ruso pečjo. Prehod v začetku ni težaven, v sredini pa preide grapa v ozek, skoraj prevesen, poledenel skok (klini). Nad skokom se grapa spremeni v ploščat, strm žleb; napredovanje vsled plitvega snega po ploščah težavno in naporno. Do škrbine, ki je v martuljško stran prepadna, 3 ure. — Od škrbine preko poledenelih skal, težavno, v plitev žleb in po njem do slabo zasneženih plošč na martuljški strani. Naklonina preko plošč mestoma 60°, napredovanje zelo naporno in tvegano. Po ploščah do izstopne strehe, težavno preko nje in po nekaj metrih na vrh. Od vstopa 4 ure.

Z vrha nato desno navzdol po vesinah, ki preidejo nižje v izstopni žleb. V žlebu dva skoka; prvi je prehoden, drugi ne, zato izstop desno preko roba navzdol v pristopni žleb (pod zgornjim skokom). — Po grapi nazaj k bajti v Krnici.

Skupni čas plezanja 6 ur. Sneg je bil moker, težek. Vreme spremenljivo, solčno-megleno, mestoma sta tudi padala sneg in sodra. — Smer je težavna, zelo težaven je skok pred škrbino in ves del od škrbine do vrha.

Plezali 20. marca 1940 člani Alpin. odseka SPD Maribor: Vodeb Dušan, Detiček Albert, Berlič Zvonko.

Brunon Rotter:

Travnati vrh na Pohorju

Mnogo jih je, ki na vzhodnem Pohorju ne najdejo smuških terenov. Seveda, če jih iščeš samo po markiranih potih, jih ne boš našel. Res so planote na zapadnem Pohorju bolj razsežne, toda treba je dolge vožnje po železnici in še daljšega dostopa; mnogokrat je tudi sneg pičel, ker ga odnaša burja. Dostopi na vzhodno Pohorje so pa kratki in hvaležni.

Če pristopiš iz Fale mimo Bergauerja na Klopni vrh, si lahko že od Lamprehtovega vrha dalje, torej po nekako dveurni hoji, pripneš smučī. Že pri koči sami so lepi tereni, a vse lepše se šele odpre. Od kože se napotimo v smeri proti Ruški koči na Mizni vrh, kjer se v desno razprostira prijazna jasa. Sedaj je treba zapustiti markirano pot ter kreniti po stezi v levo nekako pol ure skozi gozd. Nenadno smo na izsekani jasi, čez četrt ure na posekanem Travnatem vrhu, 1331 m. Tu se ti odpre krasen pogled na Plujsko polje daleč tja do Ivanjščice, na Sleme, Donačko goro, Boč; pred seboj imaš Pohorske grebene od Maribora do Roglje, pod seboj Dravsko dolino, onstran nje Slovenske gorice in Kozjak: na vzhodu splahni vse gorje v Ogrsko ravan.

Da, tu so tereni, kakršnih je malo na Pohorju. Začetnik in izvežban smučar, vsak zase kaj najde. Ko se naužiš krasote, se spusti na »Sekretarja«, dalje po Vrški cesti in čez Gornjakove travnike na Smolnik. Še lepšo turo ima, kdor krene od lovskega »štanta« severno v gozd in se spusti do Tomaževe bajte, od tam v krasni smuki mimo Gornjaka na Puščo in preko Smolnika v Ruše; ali pa od Smolnika do potoka Lobnice in po Lobniški dolini v Ruše.

Travnati vrh je eden najlepših vrhov v bližnji okolici Maribora, hvaležen po terenih in po razgledu pozimi in poleti.

Heric Stanko:

Planinohodec v „Slovenskih goricah“

(Od Ljutomera do Svetinj.)

Dve uri hoda je od Ljutomera do Svetinj. Le-te se dvigajo na jugovzhodni strani postaje Svetinje-Jeruzalem, ki so jo prej klicali Ivanjkovci. Pelješ se lahko tudi z vlakom; niti pol ure se ne boš vozil in vožnjo lahko izrabiš za opazovanje Radomerske in lepe Žerovinske doline. Žerovinska dolina! Ozka je, vsa zelena, z belo kameno ter s črno, ožgano železno cesto. Na obeh straneh poteka vzporedno gričevje. Izletniki, ki se prvičrat tod vozijo, so prevzeti ob lepoti tega kraja. Jaz sem nešteto krat kolesaril po tej dolinici, vsakokrat s posebnim zadovoljstvom. Priroda v tem delu naše domovine razkazuje svoje posebno lepoto.

»Kaj, ko bi šel po grebenu?« Zanimivo bo! Peš iz Ljutomera k Svetinjam, peš med goricami, po klancih, po potih med mejami! Nisem rabil zemljevida, niti vprašal nisem nikogar, kod je treba hoditi. Imel sem dovolj časa. Da bi se zgubil ali zašel, mi niti na misel ni prišlo; saj sem vendar videl svetinjsko cerkev od povsod, kjer koli sem hodil po vrhovih. Na pot torej! Držal sem se pravila: »Po grebenu hodi, nikjer v dolino!«

Med cerkvijo in župniščem sem v Ljutomeru zavil v »Farovski klanec«. Tako imenujejo domačini cesto, ki se vzpenja iz Ljutomera na Kamenščak. Mesto je ostalo za belimi brezami in bohotnimi bukvami. Niti cerkveni stolp ne presega nedolžnega brezja, kaj šele kak tovarniški dimnik! Hodil sem že četrt ure, ko sem dospel na vrh in se mi je odprl razgled: Mursko polje na desni. Daleč sega pogled, vse do prekmurskih gor, Goričkega. Akacijevi gozdovi, jelše ob potokih in vaški sadovnjaki oživljajo enoličnost polja.

In na levici? Skoraj bi bil pozabil zaviti z velike ceste na kolovoz na levo! Še nekaj korakov in ... nov svet se mi odpre: »Gorice!« Kamor se ozreš, povsod vidiš na vrhovih gorice, pod njimi sadovnjake, travnike, njive in gozd. Vidiš Svetinje, Jeruzalem, nešteto zidanic: gosposke marofe, lične hišice, borne bajte, podrte klečaje (= mala, slaba, lesena klet).

»Do Jeruzalema je dobro uro hoda,« mi je odgovorilo dekle, ki sem jo pobaral o poti; prihajala je ravno od tam.

Prekoračil sem cesto in železnico. V Radomerju sem krenil za gasilsko uto po kolovozu v hrib, ki se imenuje Cuber. Tako sem bral na hišnih številkah. Po skednjih so čelili žito: s snopi so tolkli po praznih sodih; če je pri tem padal prah, padala slama in resa po ljudeh, če jih je za pasom, za vratom žgalo in pikalo, se niso zmenili, ker so delali za kruh. »Kruh in piti!« To je njihov stalni refren. Če imajo to dvoje, so zadovoljni kljub tarnanju in jadikovanju. Prijatelja sta jim v naporih in tolažba; pijača mnogokrat preveč, usodno preveč!

Hodil sem ob globokem, blatnem, ostudno umazanem klanecu. Taka pot bi pač ne mogla navdušiti izletnika. V deževju je blatna, ob suhem je klanec prašnat — a le redkokdaj: sonce ne more posušiti ozkega in globokega žleba, ker je ob straneh tako zarasel, da mu ne vidiš dna. Domačini si naredijo pot po zvratah (končičih zorane njive), ob robu klanca ali pa po sepu (stezi pod vinogradi in med njimi). Če ti je zaradi tega treba iti celo ob podstenju hiš, skozi dvorišča, nič se ne boj! Če nočeš gaziti blata, hodi tod! Kjer je lepša pot, tam hodi, toda ne tam, kjer je ni!

Prispel sem na vrh. Gorica na obeh straneh. Škropili so. Kakšne »uniforme« so imeli škropilci! Modro-zelene od galice, strgane; pokriti so bili s čudnimi pokrivali. Škoda boljše obleke, ker se ne da prati! In roke? Globoko v kožo se jim zajé škropivo. Od časa do časa je bilo slišati klic: »Vodo!« Žene in otroci so v vrhjih nosili škropivo v grabo. — Tako po navadi hodijo ves dan, delajo, a vendar večkrat kruha nimajo. Bila bi zanimiva razprava, zakaj ne. Seveda tu gor ne čelijo in ne mlatijo, tu le prešajo, a vino zaklepajo — gospodarji.

Zaželel sem, da bi mogel videti vso lepoto naših goric, jo prav razumeti, zapisati in izpostaviti občudovanju in spoštovanju vseh. Zaželel sem, da bi vzel z oken cvetoče rože, da bi vsak lahko videl v hiše. Gorice niso samo lepe, za njimi je tudi siromaštvo, beračija in še marsikaj...

Eno uro sem že pešočil. Pri Jeruzalemu bi bil moral skoraj biti. Neki fantek mi je dejal, da je še dobre četrte ure do tja. Ker Jeruzalema nisem mogel nikjer opaziti, sem se zbal, da sem zašel.

»Za onim hribom je,« mi je pojasnil pobič. Kmalu sem ga zagledal. Skupina starih dreves in red lepo gojenih mladih topolov ga označuje.

Gostilna? Tukaj v goricah! Ali ima kaj prometa, ker je daleč od prometnih poti? O da! Kapljico streže dobro, sad teh goric; tudi obiska ima! Saj si viničarji z vinom odganjajo skrbi in često preganjajo kruljenje želodca... Izognil sem se je.

Jeruzalem! Ali ima kaj posebnega? Gorice kakor drugod, viničarije kakor drugod. Stara cerkvena Žalostne Matere božje je iz l. 1652. Poleg nje je gosposka palača z okrog in okrog lepo urejenimi vrtovi. Hodil sem okrog cerkvice. Saj si še skoraj nisem upal stopiti na lepo trato, da me ne bi skregala kaka ženska. — Lepo je res, to me je navdušilo! Toda — ko sem hotel v cerkev, sem naletel zunaj v kotu na lep avto in ob njem na dva gospoda. Presenečeno sta me gledala. Ko sem ju pozdravil, je vprašal starejši: »Koga bi rad?« Drugače menda ni znal slovenski. Pozneje sem ju hotel vprašati za pojasnila, pa se mi je mlajši vljudno opravičil, da mi ne moreta pomagati, ker sta tujca. Sem si koj mislil! Kar je lepših goric in boljših leg, vse imajo tujci, mi pa le krpe v primeri z njihovimi in še to večinoma take, ki jih oni niso marali. Žalostno! — Hitro sem se odstranil.

Do Svetinj je izpeljana avtomobilska cesta. Ob njej so same gorice. Delavci v njih so me gledali kakor tujca. »Dragi, nisem tujec, vaš prijatelj sem!«

Kako prijetno me je objelo ozračje gostoljubnega svetinjskega župnišča! Župnik, ti stara slovenska korenina, pozdravljen! —

Popoldne sva šla s svetinjskim gospodom v Jeruzalem. Pripovedoval mi je, s kakšnimi težavami gradijo novo cesto. Navdušen in ponosen je govoril o njenem pomenu: »Ves potniški promet bi se vršil po njej, ker tu bodo imeli potniki razgled. Sicer je nekaj vzpetin, ki pa ne pridejo v poštev za moderna motorna vozila. S kakšno lahkoto se bo spravljalo vino! In kar je bistveno, ta lepota bo dostopna!«

Cesta je izpeljana že nekaj sto metrov onstran Jeruzalema proti Ljutomeru. Konča se tam, kjer je najvišji vrh (341 m). Tudi midva sva se tam ustavila. Dva mlada topola stojita ob robu ravnega sveta, ki ga je toliko, da je prostora za hišico. Od tod je krasen razgled! Ko smo imeli prleški dijakski počitniški izlet, smo se tukaj zadržali večino dneva. Opajali smo se z lepoto goric, ki valovijo v neskončnost. S tega kraja je imel svetinjski župnik dvakrat v življenju priliko, da je z daljnogledom opazoval Blatno jezero.

»Bilo je to,« pravi, »vsakokrat po nevihti, ko je obzorje jasno. Tedaj se jezero vidi kakor nekak rog, ki se ostro loči od zelenega. Samo dvakrat v življenju sem imel priliko ga videti.«

Pokazal mi je znameniti Babji klanec, govoril je o taborišču pri Jeruzalemu v turških nevarnostih; opazovala sva Koroške Alpe, Pohorje.

»Tudi Kamniške Alpe se vidijo, in to s Triglava.« Pokazal mi je tri hribe, ki v resnici zaslužijo to ime; kajti višji so od ostalih.

»Res, krasno je tukaj!« je končal in s pogledom božal deželo. Veselje očitno, a prikrito še neko drugo čustvo mu je bilo mogoče razbrati v očeh...

Drovenik Branko:

Prvikrat s kajakom po Kamniški Bistrici

(Prevozila 17. IX. 1939 Mikuš A. in Drovenik B.)

Odkar sem se seznanil s kajak-sportom, je bila moja vedno močnejša želja, da bi prvenstveno prevozil kako vodo. Toda katero? — Slučajno sem nekoč zašel s kolesom v Kamniško Bistrico. Voda je bila sicer plitva, a videti je bilo precej težkih mest, ki pa bi bila ob večji vodi prevozna. A glavno je bilo to, da je še neprevožena. Odločil sem se, da se ob prvem višjem vodostaju z njo poskusim. Po prvem dežju sva se s tovarišem odpeljala ogledovat Bistrico; toda na žalost in jezo: vode je bilo še premalo. Počakati sva morala do jeseni. Ko je sredi predlanskega septembra skoraj teden dni neprestano deževalo, sva se pripravljala na start. Najprej sva dva popoldneva krpala mojega starega »škorpijona«. Ko nama je zmanjkalo gumijastih trakov, ki so prirejeni nalašč v to svrhu, sva se zatekla k starim zračnicam; bile so sicer rdeče, koža mojega čolna je pa modra — kaj zato? Da bo le držala vodo!

Dež je ponehal; odpeljal sem se s kolesom ogledovat vodo. Že takoj v Kamniku sem videl, da je vode dosti; peljal sem se še do prve krepke brzice in sem se prepričal, da bo šlo. Vesel sem zdirjal nazaj v Ljubljano. Ko sem tovarišu zatrdil, da je vse v redu, sva takoj zložila svoja kajaka, ki sva jih imela na Ljubljani, si izprosila kolca za transport in sva bila pripravljena. Prehrano, kolikor sem je imel, sem v glavnem pojedel — doma, da bi ne bilo preveč vlačiti. Ko sva zvečer na kolodvoru natovarjala čolna na »Kamničana«, je marsikdo pač mislil, da sva se zmotila v vlaku. Ko sva si preskrbela dober

Foto Jože Kovačič

Deska pri Korošici

prostor, sva se začela ozirati po vremenu; nič dobrega ni obetalo. Na poti proti Kamniku so se oblaki nad nami grozeče zbirali in sopotnik nama je zatrdil, da bo drugi dan v Bistrici deževalo. Že sem začel misliti na nesladen povratek v Ljubljano, toda tovariš je bil odločnejši: »Naj letijo prekle, jaz grem!« »Če ti, tudi jaz!«

V Kamniku sva naložila svojo šaro na kolca in pred nama je bilo »samo« še 12 km vlačjenja. Pričela sva z brezkončno potjo ob zidu smodnišnice, na desni pa je šumela narasla Bistrica. Bilo je popolnoma temno, včasih se je zablistalo izza Kamniških Planin, da so se videli obrisi gora. Vse je torej kazalo na dež in še na kaj hujšega, na nevihto. Korakala sva kolikor mogoče hitro, da bi čim prej dospela do Kapišča; pod nama je v soteski preteče šumela Bistrica. Mislila sva samo na drugi dan, kako se bova prerinila tod spodaj. Kak kilometer pred Kapiščem naju je ujela ploha; potegnila sva kapuci vetrnjač na glavo in jo ubrala še hitreje. Čisto mokra sva prišla na cilj. Pustila sva čolna na cesti in šla iskat prenočišča. Svetila sva si z žepno svetilko, ki je že pojemala. Končno sva odkrila v nekem seniku prostor, ki je bil še kar dober. Privlekla sva čolna v kočo, nakar sva se lotila hrane. Zeblo naju je, ker sva bila mokra in so bile v steni špranje, skozi katere je neprijetno pihalo. Stiska naredi človeka iznajdljivega: Čemu imava čolna? Kar hitro sva zlezla v gumijasti koži in prav dobro zaspala.

Ko sva se drugo jutro zbudila, naju je presenetilo lepo vreme. Planine so bile čiste, nebo jasno — kaj sva še hotela? Pograbila sva prtljago in se odpravila proti Predoslju. Ko sva prišla na »Naravni most«, sva morala na žalost ugotoviti, da zgornji del Bistrice pred slapom ob visoki vodi ni prevozen. Na nekem ovinku se zaganja voda čisto pravokotno ob steno, zaradi močnega odboja vode je tu vsak prehod nemogoč. Zato sva si morala pod slapom poiskati najprimernejše mesto za zlaganje čolnov. Dostop do vode je bil precej težak, ker sva morala sestaviti čolna kakih 50 m nad bregom in sva jih nato le s težavo spravila pod mostič tik za slapom. Ogledala sva si kakih 200 m struge; bila je zelo težka, ker je ozka in na gosto posejana s skalami, poleg tega je strmec velik in je voda precej drla.

Zlezel sem v čoln in si napol zapel krovnico za primer, da bi moral skočiti ven. Ko mi je tovariš želel vso srečo, sem menil, da »z božjo pomočjo pa z dinamitom gre vse«, nakar sem se spustil po vodi. Skrbno sem se umikal skalam, toda vselej to ni bilo mogoče; včasih sem prav krepko mahnil po kateri. Naenkrat sem zagledal pred seboj veliko skalo, čez katero je drla voda. Poskušal sem se ji umakniti, a bilo je že prepozno. Zadel sem vanjo s tako silo, da se je čoln kar dvignil nanjo in sem na njej obsedel. Z veslom sem se pa odrinil od skale in nato pristal nekaj desetnih metrov niže. — Sedaj je bil na vrsti tovariš; tudi on se je umikal skalam, toda tisti, ki sem jo jaz zajahal, se je umaknil predaleč, tako da je zašel v profitok, ki ga je obrnil in obenem zanesel na skalo. Hotel sem ga fotografirati, toda strmel sem preveč v prizor, ki se je dogajal pred mojimi očmi, in sem pritisnil kar tja v en dan. Tovariš je vozil sedaj zadenjsko do mojega čolna in tudi srečno pristal.

Ogledala sva si vodo še kakega pol kilometra naprej in potem vozila drug za drugim. To ogledovanje se je še večkrat ponovilo. Ker pa je bilo le preveč zamudno in ker se položaj vidi z vode le drugače ko z brega, sva se spustila kar na slepo srečo. Ko sva zavila okrog neke skale, sva se znašla pred nerodno oviro: dve rogovili sta štrleli iz vode in stali tako ozko skupaj, da sva se le s težavo zmuznila skozi. Voda je zelo drla, nikjer nobenega mirnega mesta; tisto pričakanje, kaj bo za ovinkom, zelo utruja živce. Zagledal sem pred seboj steno, v ka-

tero je skoraj pravokotno drla voda; z vsemi močmi sem zaveslal v stran, pa ni šlo. Sila toka je bila prehuda in s težavo sem dosegel, da nisem zadel naravnost ob steno. Pri tem izmikanju pa bi me odbojni val skoraj preobrnil in sledila bi kopel v Bistrici, ki je imela le kakih sedem stopinj. Srečno sem se ujel na veslo in zaveslal v protitok. — Kako se je izmazal tovariš, ne vem; videl sem samo, kako je prišel obrnjen pravokotno na smer toka do neke skale, se naslonil nanjo, nakar ga je tok obrnil zopet v pravo smer. — Izstopila sva mokra in premražena, ker naju je zaradi odprtih krovnic zalivala voda. Izlila sva vodo, pri tem so se pokazale številne praske; gumijasti trakovi na mojem čolnu, ki so povečini popustili, so viseli ko zastave s hiš. Tovarišev čoln, ki je imel še precej novo kožo, je bil tudi zelo popraskan in je poleg tega kazal še kaka 2 cm dolgo luknjo, ki je zadostovala, da je voda kar udirala vanj.

Ostali del do Stahovice ni bil težak, ker sva se temeljito navadila krmarjenja med skalami. Vendar sva se oddahnila, ko sva pri kamnolomu zagledala konec soteske in je naju zopet obsijalo solnce. Samo še prav čedna brzica pod kapelico in bila sva zunaj. Ta brzica, nad katero sva se prej pri ogledovanju toliko »kunjstvala«, nama ni prizadejala nobenih težav.

Pri prvem jezcu sva izstopila in zavlekla čolna na breg; kajti ostali del do Kamnika ni več zanimiv in težak, pač pa poln jezov, preko katerih je treba čoln prenašati. Nad vse zadovoljna sva razstavila čolna, ki sta bila sicer precej poškodovana; toda kaj je bilo to proti zavesti, da sva prva prevozila Bistrico! Čolna sva odvlekla zopet v Kamnik, kjer sva svojo prvo prvenstveno vožnjo zalila z — malinovcem.

Obzor in društvene vesti

F. S. Finžgar ob sedemdesetletnici

Rodil se je naš Fran Saleški 9. februarja 1871 v Doslovičah pri Breznici, je maturiral 1891, pel novo mašo 1894, je duše pasel najprej v Bohinju, potem v Jesenicah, Kočevju, pri Sv. Joštu, v Škofji Loki, v Sori, nazadnje v Trnovski župniji bele Ljubljane; zdaj kot neumoren upokojenec domuje v Ljubljani ali letuje v svojem planinskem domcu pod Stolom — to je življenjski vzpon župnika F. S. Finžgarja v strmecu hierarhije, ožjega Prešernovega rojaka, ki je odklonil ponudbo za višji studij kot pogoj za napredovanje v časteh. Zato pa je postal najbolj narodni slovenski pisatelj, znan in priznan v zadnji kmečki hiši prav tako kakor v najvišjih krogih olikancev, uvaževan v neznatnih celicah prosвете in v akademiji znanosti in umetnosti. Njegovo življenje je opisano v biografskih zbornikih in v slovstveni zgodovini; od 1924 dalje izhajajo njegova zbrana dela, ki so dospela do 9. obsežnega zvezka; o njegovem prosvetno, narodno in socialno organizatornem delu pričajo razni domovi, zlasti Prešernov kot last vsega naroda, končno in na višku pa iz vojnega meteža rešena, obnovljena in osvežena Družba sv. Mohorja. Ob 9. februarju tekočega leta je ves slovenski narod po glasilih vseh strank in struj z redko soglasnostjo, brez vsakega pridržka, priznal in s posebnih vidikov osvetlil značaj, pomen, obseg trajnega in blagega polstoletnega delovanja našega slavljenca za pravo prosveto in korist slovenskega naroda. (Najobširneje »Slovenec« z novimi podatki o I. slovensko-hrvatskem abiturientskem sestanku 3. avgusta 1891, ki je zanj maturant Finžgar napisal dramatski prizor »Na Gosposvetskem polju«; uprizoritev pa je vlada prepovedala.)

Zdrav in krepak planinec je bil Finžgar vedno in je še: po rojstnem kraju, po pristnem kmečkem rodu (pa naj »Finžgarji« izhajajo od »Vintschgerjev« v Vintschgau ali ne), po službovanju, ki se je začelo v Bohinju in se ni nikoli

daleč odmaknilo od planin; po osebnem nagnjenju, ki ga je vedno vabilo na planinske poti in ga je dokončno tako prevzelo, da si je pod Stolom v višini 1300 m pri Zatreški planini postavil iz močnih brun trdno kočjo kot letovišče in — recimo — modrovališče; končno po vsem pisateljevanju, planinam samim posvečenem res le deloma — posebno v početkih — a vedno navdahnjenem z duhom pravega planinca, kakor pravi sam že leta 1896 v pesmi »V slovo Bohinju« (DiS, 1896, 444):

»Drugod sedaj bom dom imel,
med drugimi ljudmi in kraji;
a delal bom za vzore iste
resnice in pravice čiste.«

in kakor je zagotovil leta 1905 v spominski pesmi Kadirniku za osemdesetletnico (Plan. Vestn., 1905, 166):

»Vesoljna moč ljubavi,
ki za planine se je vnela,
za nje in dom na vek gori.«

Našemu Planinskemu Vestniku je bil v njegovem prvem desetletju Finžgar, najožji tovariš Aljažu in Mlakarju, zvest sotrudnik; v 9 prigradnicah je opeval važne planinske dogodke in prizore (otvoritev kočje v Vratih, na Kredarici, blagoslovitev triglavske kapelice itd.; seznám glej v »Splošnem kazalu«), opisal je tudi (1898) svojo lastno pot »Čez Triglav«. Istočasno je objavljál planinske spise drugod, posebno v Domu in svetu. Zlasti je tam že 1896 natisnjena pomembna, romantična idila s tragičnim koncem, »Triglav«, ki jo je prav lepotično ilustriral Miljutin Zarnik. V »Proslavu« k temu epskemu spevu pravi (str. 481) mladi Finžgar programatično o vsem svojem delovanju za rod Slovencev, krepko in veljavno:

»O rodu tem naj moja struna poje,
o rodu, ki srce mu bije zlato,
a lice trdo kaže in robato,
srce, Triglav, in lice, kakor tvoje.«

Tako je sin planin Finžgar stal kot pobornik neposredno ob strani slovenskemu planinstvu in našem Vestniku v romantičnih početkih, ko je bilo dosti navdušenja, a ne dosti stvarnih delavcev. Ko ga je božji dar, trdna volja in neizmerna delavnost pripeljala v vedno širše in globlje udejstvovanje, je mogel — in moral — planinstvo, ki se mu je organizacija z leti okrepila in osamosvojila, prepustiti lastni skrbi; pozorišča v njegovih spisih pa so mnogokrat planinska (ne samo v klasični, realno-idealni noveli »Krst pri Savici«, DiS 1926, 233), nastopajoče osebe so rade planinci in planinke. Glavno in odločilno pa je, da vidimo v Finžgarju vso dobo njegovega pisateljevanja in sploh prosvetnega udejstvovanja utelešene tiste tri čednosti, ki jih zahtevamo od pravega planinca: iskrenost, plemenitost, skromnost.

Dr. Jos. Tominšek.

Stanko Aleksič:

Planinski spomin tovarišu Hrvoju Jurci

Koncem meseca julija 1933 sem plezal v Krnici z Jugove smeri na Razoru. Razdivjale so se prirodne sile, ulila se je ploha, vihar je besnel. Zaman sem dolgo čakal v neki votlini, da bi se priroda pomirila. Sestopil sem in v teku, ves premočen in premražen, sem dosegel našo prijazno kočico v Krnici. Sušil sem se v topli kuhinji, pil vroče mleko in pregledoval vpisno knjigo. Dva dni pred mano je bil v Krnici prijatelj ing. Herbert Drofenik. Nad njegovim podpisom v knjigi berem: »Živio, Hrvoj!« Nisem še vedel, da je to Hrvoj Jurca, Hrvoj, ki mi bo postal nerazdružljiv tovariš.

Pregledujoč vpisno knjigo in nato listajoč po beležnici in »Našem alpinizmu«, nisem takoj zapazil, da me z drugega konca mize opazuje visok, vitek planinec, vedrega obraza, ostrih potez, blagega in donosnega pogleda.

Foto Stanko Aleksić

Hrvoj Jurca na Zadnjem Prisojniku za prisojnikovimi Zvoniki, ob solnčnem zatonu

Ko sem popil mleko in občutil prijetno toploto, me nagovori z zvonkim glasom: »Vi ste gospod Aleksić?« in dostavi prepričevalno, še preden sem pritrdil: »Drofenik mi je mnogo pripovedoval o Vas«. Tako sva se spoznala, se hitro oklenila drug drugega, a dolina Krnica nama je postala za plezalne vzpone drago in pogosto izhodišče.

Istega dne popoldne — ko se je malo razvedrilo — je prišel Hrvoj v mojo »rezidenco«, v pastirsko kočo v Klinu, kjer sem stanoval pri pastirju Koširju, doslej sam; zdaj je prišel on, pravi tovariš. Pred večerom je posijalo solnce; z dalnjogledom sva ogledovala vrhove in delala načrte. Hrvoj je gledal Zadnji Prisojnik, češ, Drofenik mu je pravil, kako sta s Kajzeljem tam poskušala izvesti vzpon: »Kaj, ko bi midva poskusila tam?« Dobro sem pregledal položaj in dogovorila sva se. Zjutraj je bil na dogovorjenem mestu in me je čakal. Vstopila sva v steno in zmagala. (Glej: St. Aleksić, »Zadnji Prisojnik iz Škednja«, Plan. Vestnik 1934, št. 10). Hrvoj je bil redek tovariš, v skali brez besedi, pozoren in miren, hladnokrven prav v vsakem položaju. Ta tura je bila dotlej najtežja Hrvojeva. Potem so prišli drugi vrhovi, druge stene: po jugozapadni smeri na Dovški Gamsovec, nova inačica v severni steni Mojstrovke, sem pa tja po Razoru in v Martuljških Poncah in drugo. Vse to je naju spojilo z nerazdružljivo tovariško vezjo. Pomagala sva nositi truplo pok. tov. Franceta Lečnika iz zapadne stene Visokega Rokava. Tudi naslednjega leta (1934) sva v septembru naredila več lepih plezalnih vzponov. Tedaj sva občutila edinstveno lepoto naših planin v jesenskem času. Pa prekrasen nočni vzpon ob polni luni na Triglav iz Vrat — nepozaben!

Hrvoj je bil neobičajno skromen. O sebi ni maral govoriti. Šele od drugih smo izvedeli n. pr., kaj je doživel, ko je plezal sam v Savinjskih Alpah. Sestopajoč s Poljskih Devic v Robanov kot po težki steni, je na izpostavljenem mestu zdrsnil in padel v prepad. Močno si je poškodoval nogo. Z ranjeno nogo je vendar prišepal do pastirskega stanu, ne da bi koga priklical. Pri pastirju je

ostal deset dni, ne zahtevajoč nikogar, dokler se mu niso rane zarasle. A potem je odšel zopet gor v lepe stene... Pravi Hrvoj!

...Toda moral je pustiti svoje drage planine. V začetku oktobra 1934 je odšel naravnost iz planin v vojno akademijo. V Beogradu sva se shajala, govorila o planinah. Pri odhodu iz akademije se je javil za planinski polk. Prideljen je bil II. plan. polku na Sušaku. Dve leti je tu služil, ves čas v upanju, da pride k I. planinskemu polku v Škofjo Loko, k Julijskim Alpam. Ko mu to ni uspelo, se je javil k zrakoplovstvu. Kvišku je hotel, kvišku! Postal je prvovrsten letalec. Ze prej — kot alpinist — ni nikdar trepetal pred nevarnostjo. Zdaj celo ne! V besnem viharju in v gostih, neprodirnih oblakih je vršil vestno svojo dolžnost.

Tragično se je končal njegov zemski polet strmoglavno v ostrem pečevju črnogorskega Krasa blizu Kolašina... Hrvoj je bil večkrat pravil, da želi, naj mu ugasne življenje nekje v gorah, v divjini sten, daleč od ljudi, kadar bo usoda hotela. Zgodilo se je tako. Toda zakaj je usoda tako hitela, njega in nas prehitela!

* * *

Hrvoj Jurca se je rodil 17. 6. 1915 v Gor. Logatcu kot sin okrajnega tajnika, ki se je 1922 preselil v Maribor, kjer je sin obiskoval ljudsko šolo in dovršil realko. Po maturi je Hrvoj vstopil v vojno akademijo z izrecnim namenom, da vstopi v planinski polk. To je dosegel, pa za Sušak, kar mu ni zadostovalo. Zato je prestopil k aviatiki in je kot zrakoplovni častnik služboval v Zemunu, Zagrebu, Ljubljani, Mostarju, Sarajevu, naposled v Nikšiću. Dne 30. julija 1940 se je s svojim aparatom smrtno ponesrečil v Prokletijah; avion se mu je razbil ob skalah v višini ok. 2400 m. Smrtno ostanke so prepeljali v Maribor na pogreb. — Veselje do planin se je Hrvoju zbudilo v Mariboru po bližini Pohorja in s taborjenjem v njegovih gozdovih. Podpiral je to nagnjenje tudi oče, večš geograf, s svojim pripovedovanjem o domačih in tujih gorovjih.

Dimitrij Pantelejev: Planinata v blgrskata literatura. — V Sloveniji že domači, s Slovenko poročeni mladi bolgarski pisatelj Dimitrij Pantelejev je napisal drobno monografijo o vlogi planin v bolgarskem slovstvu. Iz davne preteklosti nima poročil o odnosu bolgarskega naroda do gorskega sveta, dasi je že v 10. stoletju po Kr. ustanovil sredi velike Rilske pustinje sv. Ivan Rilski svetovnoznani samostan, ki je bil odslej vedno cilj božjepotnikov. Gora je bila Bolgarom — kakor tudi drugim slovanskim narodom dolga stoletja — sovražen element, kakor ogenj in voda, kjer so bivale vile, samodivi, vešče, zli duhovi in divje zveri. Šele osvobodilne vojne, v katerih so borcem za narodovo neodvisnost planine nudile zavetje, so zblížale goro in narod. Hajdukom so bile planine »majka in zaščitnica« in borbeni poet Botjov je prvi uvedel Staro planino in ž njo goré v bolg. pesništvo. Osvobojenje je razgibalo ustvarjalno moč bolgarskega ljudstva in mu dalo največjega pesnika Ivana Vazova, ki je zapel:

Frknete, pjesni moji, i prsnete
dih svež v dušite bolni il koravi,
na vrágove, prijatelji kažete:
— poklon, ot planinata mnoge zdrave!

Vazov je spesnil najlepše planinske verze bolgarske lirike; najbolj dragoceno in značilno njegovo delo, ki izvira iz polstoletnega njegovega stika s planinskim svetom, je »Velika Rilska pustinja«.

Drugi najvažnejši planinski pisatelj je Aleks Konstantinov, dober prijatelj Vazova in ustanovitelj bolg. planinstva. Dočim je Vazov estet — opazovalec — pesnik, je Aleks propagandist, organizator, vodnik in borec za nravni preporod naroda. Napisal je resne in resnične besede, ki naj jih radi njih vseobče veljavnosti navedemo tudi za naše čitatelje: »Bogastva in lepote bolgarske zemlje ni mogoče spoznati ne iz geografskih kart ne na voznjah v kočijah po gladkih cestah in ne skozi okno železniških vagonov. Ta pota so izhojena, so poznana in po njih prihaja od zapada na vzhod civilizacija z vsemi svojimi prelestmi in grdobijami (spakami). Ne tu, temveč v deviških gozdovih, v komaj pristopnih skalah, na dooblačnih vrhovih, okoli večnih snežišč, pri gorskih je-

zerih, na ostrovrhjih prestolih divjih kozá, v bivališčih srn in jelenov, ob kristalnih potokih s srebrnimi postrvmi, v carstvu orlov in mnogokratnih odmevov — tam, tam je prelepa, divna očarljiva majka Bolgarija! Tam se poležejo strasti in nemiri, tam se upokoji duša in nema zamaknenost napolnjuje srce z blaženostjo. Z vrha Musale, Popove Šapke, z Jeleninega, Črnega vrha bi hotel zaklicati z gromovitim glasom: »Bratje, pustite svojo željo po zlatu, željo po oblasti, nemirno stremljenje za prvenstvom, jezljivo pisanje, zapustite mehke postelje, zlezite iz zakajenih kavarn, iz prašnih ulic, ostavite za nekaj dni mesto in pridite semkaj, 2500 m visoko, okusite vsaj za kratek čas resnično čisto naslado in spremenili se boste, postali boste boljši, bolj zdravi, bolj uravnovešeni, bolj veseli življenja.«

Med nasledniki Vazova in Aleka omenja Pantelejev zlasti Kirila Hristova, avtorja pesmi »Hor«, ki je postala himna bolgarskih planincev, dalje Penča Slavejkova (balkanski epos), Javorova (Hajduški kopnenija) in Strašimira Krinčeva (potopisi »Potovanje po Rodopi«, »Sredi Rile« in »Belmeken« imajo nesporno umetniško vrednost). — V povojni dobi se odlikuje »edinstveni oboževalec bolg. prirode« Nik. Vas. Rakitin, pa pesnica Mara Bjelčeva, ter mojstrski potopisec Konstantin Konstantinov. Omenjen je tudi Pavel Deliradev, ki je, dasi znanstvenik, pisal svoje velike monografije o Rili, Osogovu, Vitošji etc. v tako lepi obliki, da smatra Pantelejev te spise za »najboljše romane o bolg. planinah«. Pesnike zadnje dobe obravnava Pantelejev na kratko: Asen Razcvetnikov (»Planinski večeri, Vitoša«), Petko Rosen piše lepe stihe o Strandži-planini, Bojan Bolgar opisuje Zapadno Rodopo, lepa planinsko-potopisna dela je ustvaril iz »Bolg. turista« znani Georgij Klisarov.

Končno omenja še pesnico E. Bagrjanovo, ki je vpeljala v bolgarsko literaturo slovenske motive (Pirinska pesem, Vikrški, Triglavski soneti). — Zanimiv je zaključek te male razprave: Pantelejev pričakuje, da bodo stiki z bolgarsko planinsko prirodo razkrili bolgarskim pisateljem ono, kar jim še nedostaja: bodrost, širokost in blagorodnost duše.

Ko sem prečital to razpravo, ki sicer na kratek, a točen in izčrpen način predstavlja glavne zastopnike bolgarskega plan. slovstva, sem se domislil, da bi bila nemara hvaležna naloga za našega slovstvenega zgodovinarja preiskati odnose slovenskih pisateljev zlasti pesnikov do gora in vpliv planin na njih razvoj in delo. Če ne drugam, v »Plan. Vestnik« ali pa v »Planinski letopis« (ki ga, žal, že več let snujemo, a ga še nismo osnovali) bi sodila taka razprava.

Dr. A. B.

Inozemske planinske revije v letu 1940.

Število inozemskih planinskih časopisov, ki jih dobivamo v zameno za »Planinski Vestnik« in o katerih smo zadnja leta bolj ali manj obširno poročali, se je v zadnjih dveh letih izdatno skrčilo. Poljskih, francoskih, belgijskih, nizozemskih, španskih, rumunskih revij ne prejemo več. Pobrala jih je vojna vihra. Dobivamo pa še nemške revije (ki so zaradi zapovedanega varčevanja skrčene na polovico in tudi vsebinsko dokaj skromnejše ko v prejšnjih letih); dalje švicarske, slovaške, bolgarske, italijanske, grške in — za čuda — tudi angleške, da celo amerikanske in angloindijske revije; zadnje prihajajo seveda z izdatnimi zamudami in po velikih ovinkih. V naslednjem hočemo podati nekaj glavnih zanimivosti iz tujega revijalnega slovstva, pri čemer se bomo zlasti ozirali na to, kaj pišejo inozemski listi o nas, našem planinstvu in naših planinah, in kaj sicer prinašajo novega s področja svojega domačega in izvenevropskega planinstva.

Die Alpen — Les Alpes — Le Alpi — Las Alps, švicarska štirijezična revija, ki pa prinaša članke pretežno v nemščini in francoščini, je ostala docela na predvojni višini, tako po tehtnosti člankov in lepoti ilustracij kakor po obsegu. Himalajski kronist Marcel Kurz zaključuje svoje poročilo o novih vzponih v Himalaji v l. 1938. Charles Gos, francoski švicarski pisatelj, ki je izdal že več priznanih lepih planinskih povesti in novel, poroča v januarjski številki o drami na Dent Blanche. — Obširna monografija Josepha Braunsteina o slovitem vodniku Aleksandru Burgernerju nam podaja jasno sliko o tem velikem planincu in človeku, ki je izvedel ne le v domačih švicarskih planinah številne prvenstvene ture, temveč je tudi v Kavkazu vodil Angleže etc. pri težkih vzponih.

— V neznani, a čudoviti gorski svet Alaske, ki ima šesttisočaka (Mount Mac Kinley 6187 m), nas vodi G. v. Dyrhenfurth, po svojih himalajskih podvigih znani planinec. So to gore, ki imajo najnižjo ločnico večnega snega (700—800 m), tako da mora planinec 5000 in več metrov vzpona izvesti v snegu in ledu. — V eksotične gore in pokrajine spremljamo W. Borterja, ki opisuje vzpon na ognjenik Zuckwala (2947 m), sveto goro Abesincev, F. Marmillod nas vodi v čilenske Kordiljere, kjer se je povzpel na Cerro Juncal (6110 m) in kot prvi stopil na Alto de los Leones (5400 m). — O švicarski odpravi v Patagonijo v l. 1939/40 poroča Arnold Heim, ki je našel v najjužnejšem delu Južne Amerike nad vse zanimive, dasi zaradi silnih neviht, snega in ledu težko dostopne gore. (Skupina San Valentino!) — Če omenimo še Augustina Lombarda »Saharske spomine«, kjer pripoveduje o vročih turah na čudno oblikovane puščavske gore Hoggarja (Tahat 3010 m) etc., ki spominjajo po slikah in pripovedovanju avtorja na lunine pokrajine, smo navedli najprivlačnejše »ekso-tične« članke. Naravoslovce bodo zanimali: poetični opis življenja skalnega plezalca (Willy Zeller, str. 183) in lahkotno kramljanje S. Auberta o vresnicah (Ericaceae) zapadnih Alp. Fotograf si bo prečital članek o gorski fotografiji in znanega črno-belega umetnika Stefana Jasienskega razglabljanja o gorskih posnetkih ob slabem vremenu. Izvajanja v tem članku je avtor podkrepil s toliko posrečenimi posnetki v dežju in brezsolnem vremenu, da moramo kar deliti njegovo nejevoljo nad jury-jami, ki odklanjajo take podobe. — Spominski članki se pečajo z Whymprom ob 75 letnici njegovega tragičnega vzpona na Matterhorn (1865), s slovitim prirodoslovcem Saussureom ob 200 letnici njegovega rojstva in dr. Ernstom Jennyjem, zaslužnim urednikom revije »Die Alpen«, ki je nenadoma podlegel srčni kapi. Vse one, ki redno prelistavajo to — menda najboljšo svetovno alpinistično revijo — bi končno še opozorili na nova raziskavanja o plazovih (str. 441) in na opazovanja o snegu in ledu v Švicarskih Alpah v l. 1939 (str. 224), kjer so zabeležena stalna znanstvena raziskovanja o gibanju švicarskih ledenikov etc. Revija je še vedno tako po ilustracijah kakor po vsebini vodilna, vedno jo vzameš z veseljem v roke. Dr. A. B.

Deutsche Alpenzeitung, ki jo izdaja znana alpinska založba Rudolf Rotter v Monakovem, je v l. 1940 močno »shujšala« in kaže tudi sicer znake nazadovanja: slabši papir, manj tehtni članki. Ilustracija pa je ostala na višku. Revija, ki je vedno polagala glavno važnost na estetsko-beletristično plat in je šele v drugi vrsti prinašala prispevke strokovno-alpinistične in tehnične vsebine, skuša manjši obseg nadomeščati z barvnimi reprodukcijami visokogorskih motivov; nedostatek opisov iz najnovejšega alpskega dogajanja pa nadomešča s spomini in poročili iz polpretekle dobe. V ospredju stoje spisi, ki so tesno zvezani z ideološkimi strujami sedanje Nemčije in z dogodki na svetovnih bojiščih, n. pr. »Prevrednotenje alpskih dejanj«, »Nemške gorske čete v Skandinaviji«, »Med Trondheimom in Narvikom«. Lepe slike nas le deloma dvignejo nad trezne opise vojaških činov, ki jim morajo gore služiti kot poprišče in ozadje. — Človek se oddahne in razveseli od Sven Hedinovem »Pei-schanu« ali čudovitih podobah Užbe in sosedov ter zanimivih naselij v spisu »Svanecija — biser Kavkaza«. — Branja vreden je prispevek Karla Schmita o turah v Pirenejih (str. 104) in dr. Arnolda Funcka, tvorca mnogo igranih filmov, mični člančič »Ognjena zemlja — Mokra zemlja«, ki slika Patagonske gore, reke in živali. Če navedem še poročilo dr. H. Riecheja o podvigih nemške spitzberške odprave v letih 1937 in 1938, ki prikazuje gorski svet v Arktidi, in opis tropskih pokrajin ob Kibu (Kilimandžaro) in ekvatorialni Afriki, sem izčrpal dokaj skromno izvenalpsko vsebino letnika. Večinoma so ti članki le bežne skice, skromna pojasnila k lepim in številnim posnetkom. Iz Alp ni mnogo novega, nekaj malo pomembnih plezarjev, pet, šest razpoloženskih slik in tucat povprečnih pesmi. Domenico Rudatis je prispeval člančič o novem italijanskem alpinizmu, v katerem predstavlja glavne zastopnike »Alpinismo acrobatico«: Giuseppa Pirovana, Gina Solda, Emilia Comicija in Gabriela Boccalata (zadnja dva sta se medtem smrtno ponesrečila). Edini spis o naši zemlji nosi naslov »Bosanske skice«; pisatelj dr. Egid Filek si je ogledal bosanske vršace od spodaj ob priliki potovanja z ozkotirno železnico od Sarajeva proti Mostarju. — Bilanca letnika 1940 ni v primeri s prejšnjimi odličnimi kdovekako zadovoljiva: je pač odsev dobe, v kateri so oči nemške mladine uprte v druge cilje: doživljanje gorā je stopilo v ozadje. Dr. A. B.

Alpinistični klub »Skala« ob dvajsetletnici. — »Skalaš« je danes častno ime zavednega, pogumnega, v vdanosti visokim idejam planinstva in naroda brezkompromisnega, inace človečansko navdahnjenega planinca; v tej skupnosti stojita in se borita, medsebojno oprta, »Skala« in »SPD«. Leta 1921, ko so 2. februarja v Ljubljani borbeni mladeži — kmalu so bile med njimi tudi mladenke — ustanovili tedaj »turistični klub Skala, je imel njih nastop navidezno (ker je bil zelo-viden) značaj borbe, nasprotstva, opozicije proti dotedanjim »hribolazcem«, ki jim je bilo — tako se jim je očitalo — planinstvo le epizoda, ne pa namen; Skala je v planinstvu uvažala in udejstvovala ter pripoznala naravnost dosledno strokovnost. Končno se je pokazalo, da so elementi, ravno glavni pojmi te strokovnosti bili domači tudi že v starem planinstvu vsaj v značilnih pojavih, dasi nikakor ne sestavno v pojmovanju planinstva samega; kmalu so se srečali predniki in nasledniki na skupni črti — kdor ni mogel ali hotel slediti, je pač zaostal!

Točno ob dvajsetletnici, 2. febr. t. l., se je družina Skalašev zbrala za spominsko proslavo, ne v kaki dvorani, okrašeni in pripravljeni za slavnostne govore, ampak v lastnem, ponižnem domeku, pa v veličastni zimski prirodi pod Rožco. Tam so sami med seboj nemoteno zbujali spomine na svojo otroško in mladeniško dobo, kako so — domačini! — osvajali domače, »nepristopne« stene, žlebe, špike, z lastnim trudom in umom ustvarili prvi slovenski film (»V kraljestvu Zlatoroga«), izdali konstruktivne knjige o domačem alpinizmu (dr. Tuma, »Pomen in razvoj alpinizma«; dr. Kajzelj, »Naš alpinizem«, zemljevid Triglav-Škrlatica), poživili planinsko slikanje, dajali pobudo za zimsko planinstvo s smučanjem, z rednimi predavanji širili svoje nazore, prirejali plezalne šole, bili vsak čas na mestu pri težkem reševanju ponesrečencev. Obenem so odpirali poglede na nastopajočo moško dobo svojega kluba; da se ne bo izneveril svojemu poklicu, jamči budni odbor, na čelu mu profesor Janko Ravnik, ki je klubu od početka dajal pri akordnem delu pravi takt in tempo za harmonijo vseh sedelujočih.

Dr. J. T.

Elektrika za kočjo na Smrekovcu. — Vedno večji promet, poleti kot udobno izhodišče za osrednje Savinjske, pozimi kot zavetišče smučarjem po obsežnih smučiščih, je zahteval modernizacijo uprave za prijazno kočjo na Smrekovcu. Podjetni odbor ji je v zadnjem tednu januarja za to oskrbel prvo osnovo: električno luč. V petmetrskem stolpu je montiran ameriški generator, ki daje v zvezi z akumulatorjem, delujočim na vetrni pogon, električni tok. Akumulator je nabavila podružnica skupno z Mežiško v Slovenjgradu, ki je, kakor smo že poročali, na isti način opremila svojo kočjo na Pungartu pod Kopo. Pričakovati je, da bodo temu zgledu sledile še druge kočje, ki imajo primerno lego.

Planinski plesi, ki so na sedežu nekaterih planinskih edinic edina plesna prireditev, združujejo v neprisljeni, domači zabavi vse sloje in so postali tako priljubljeni, da bi jih domačini, staro in mlado, pogrešali, ko bi spričo sile razmer izostali. Kolikor smo obveščeni, je letos bilo manj planinskih plesov in, kar jih je bilo, so potekali sicer v prav živahnem tempu in so bili prav dobro obiskani, češ, »kaj pa nam morejo, če smo veseli?«. Štedilo se je pri zunanji opremi in manj je bilo hrupa in vriskanja, manj preobičajnega praznjenja čašic; prav zato pa, se zdi, več prisrčnosti. To se je pokazalo pri planinskem plesu Mariborske podružnice, ki je vsako leto 1. februarja v mestu največja plesna prireditev, kar je bila tudi letos, ko je s skromnimi sredstvi vse skrbno in okusno pripravil posebni odbor (predsednik dr. J. Orožen, načelnik podružnice dr. Bergoč, ing. Jože Jelenec, gg. Soršak, Gajšek, Senica, Voglar, profesor Gruntar, dr. Leo Kac, Forstnerič, Černetič, Zorzut). — Svoj planinski ples sta priredili tudi podružnici v Slovenski Bistrici (8. febr.) in v Šoštanju (1. februarja).

Dva planinska romana nam je prineslo leto 1940: Stanko Cajnkar, »V planinah« (Družba sv. Mohorja) in Edo Deržaj, »Pod špike« (Vodnikovova družba). O obeh bomo kaj spregovorili, ko dobimo prostora.

Slovensko planinsko društvo

izda knjižico

„Pota in koče v planinah Slovenije”

Knjižica bo priročnik za turiste in bo vsebovala poleg slik in opisa vseh postojank SPD tudi druga važnejša zatočišča v planinskih predelih Slovenije. V tem priročniku bo tudi seznam vseh zaznamovanih potov v slovenskih planinah. Priročnik bo vseboval 25 zemljevidov, na katerih bodo točno zarisana posamezna planinska področja in z rdečo barvo včrtane markirane steze in poti v naših planinah.

Cena v mehko platno vezane knjižice v priročnem žepnem formatu bo

din 45.—,

ki jo morejo plačati člani SPD tudi v dveh obrokih.

Planinci, nemudoma naročite knjigo »Pota in koče v planinah Slovenije« pri

Slovenskem planinskem društvu

OSREDNJEM DRUŠTVU,

Ljubljana, Aleksandrova cesta 4/I.

Smuka v dolini Triglavskih jezer marca in aprila

Koča pri Triglavskih jezerih 1683 m

Zimska sezija od 1. marca do 20. aprila 1941 ● Na razpolago kurljive sobe z eno in dvema posteljama ter toplo kurjeno skupno ležišče ● Penzijska cena Din 80.— za člane, za nečlane Din 90.—

Preskrbite si pravočasno prenočišče